

Ebru İfakat Özcan

Munzur University, ebruoz@munzur.edu.tr, Tunceli-Turkey

Hilal Bulut

Fırat University, hilalhaykir@gmail.com, Elazığ-Turkey

DOI	http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2021.16.4.5A0160	
ORCID ID	0000-0003-2017-6647	0000-0002-0332-8613
Corresponding Author	Hilal Bulut	

COVID-19 PANDEMİ DÖNEMİNİN DİYARBAKIR VE TUNCELİ İLLERİ AKVARYUM BALIĞI SATIŞ İŞLETMELERİNE ETKİLERİ

ÖZ

Bu çalışmada Diyarbakır il merkezinde bulunan 11 akvaryum balığı işletmesi ve Tunceli il merkezinde bulunan 1 akvaryum balığı işletmesinin genel durumuyla birlikte Covid-19 pandemi sürecinde etkilenme durumu anket yöntemiyle değerlendirilmiştir. Diyarbakır'daki çalışanların faaliyet süreleri ve akvaryum balığı satış süreleri minimum 2 yıl, maksimum 20 yıl olarak tespit edilmiştir. Tunceli'deki çalışanların faaliyet süreleri ve akvaryum balığı satış süreleri 12 yıl olarak tespit edilmiştir. Diyarbakır'da akvaryum işletme sahiplerinin %81.82'sinin kiracı, %18.18'inin ise mülk sahibi olduğu; Tunceli'deki işletmenin kiracı olduğu belirlenmiştir. Diyarbakır'daki akvaryum işletme sahiplerinin %72.73'ünün ve Tunceli'deki işletmenin de aile geçiminin temelini dükkândaki satışların oluşturduğu tespit edilmiştir. Diyarbakır akvaryum işletmelerinde çalışanların eğitim durumlarına bakıldığında %9.09'unun ilkökul, %63.64'ünün lise ve %27.27'sinin üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Diyarbakır'da sadece bir işletmede balık üretiminin yapıldığı ve bu türlerin Japon balığı, lepistes balığı ve teleskop balığı olduğu tespit edilmiştir. Diyarbakır'daki diğer işletme sahipleri ile Tunceli'deki işletme sahibi, balıkları il dışından temin ettiklerini belirtmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akvaryum Balığı, Anket, Diyarbakır, Pandemi, Tunceli

THE EFFECTS OF ORNAMENTAL FISH SALES BUSINESSES IN DIYARBAKIR AND TUNCELİ PROVINCES OF THE COVID-19 PANDEMIC PERIOD

ABSTRACT

In this study, the general situation of 11 aquarium fish businesses in the city center of Diyarbakır and 1 aquarium fish business in the city center of Tunceli, as well as the state of being affected during the Covid-19 pandemic process were evaluated by questionnaire method. The duration of activity of the employees in Diyarbakır and the sales period of ornamental fish were determined as a minimum of 2 years and a maximum of 20 years. The operating period of the employees in Tunceli and the sales period of ornamental fish have been determined as 12 years. In Diyarbakır, 81.82% of aquarium business owners are tenants and 18.18% are property owners; It has been determined that the business in Tunceli is a tenant. It has been determined that 72.73% of the aquarium business owners in Diyarbakır and the business in Tunceli form the basis of the family income from the sales in the shop. Considering the educational status of the employees in Diyarbakır aquarium businesses, it was determined that 9.09% of them were primary school graduates, 63.64% were high school graduates and 27.27% were university graduates. It has been determined that fish production is made in only one enterprise in Diyarbakır and these species are goldfish, guppy fish and telescope fish. He stated the other businesses in Diyarbakır and the way of supplying fish in Tunceli as out of town.

Keywords: Ornamental Fish, Survey, Diyarbakır, Pandemic, Tunceli

How to Cite:

Özcan, E.İ. ve Bulut, H., (2021). Covid-19 Pandemi Döneminin Diyarbakır ve Tunceli İlleri Akvaryum Balığı Satış İşletmelerine Etkileri. Ecological Life Sciences, 16(4):163-167, DOI: 10.12739/NWSA.2021.16.4.5A0160.

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Akvaryum balığı günümüz şartlarında stresten uzaklaşmak için pek çok insanın hobi olarak uğraşır. Hobilere ilişkin dünya genelinde bir çalışma yapıldığında fotoğrafçılıktan sonra akvaryumlara olan ilginin ikinci sırada olduğu saptanmıştır. Ayrıca akvaryum balığı satışı yetiştiricilik açısından da önemli bir sektör olup, ticari olarak ta önemli bir yeri vardır. Gelişmiş ülkelerde çok sayıda akvaryum meraklısının olduğu bilinmektedir. ABD'lerinde 9.2 milyon tatlı su akvaryumu, 730000 deniz akvaryumu olduğu bildirilmektedir. Dünya ülkelerinde akvaryum balığı satışından geçimini sağlayan önemli bir kitle bulunmaktadır ve bu kitlenin sayısı yaklaşık olarak bir milyon dolayında olduğu bildirilmiştir [1].

Günümüzde akvaryum balığı yetiştirme, eski bir geçmişe sahip olup, günlük yaşamın sorunlarından kaçabilmek ve Covid-19 pandemi sürecinde oluşan stresin hafifletilmesi bakımından oldukça yararlı hobiler arasında yer almaktadır. Günümüz insanının ve özellikle de gençliğin teknolojiye olan bağımlılığının her geçen gün artmasıyla sorunların ortaya çıkması, sosyal hayatın en önemli sorunlarının başında gelmektedir. Gençlerin boş zamanlarının büyük bir kısmını teknoloji ile geçirdiği günümüzde çevreye duyarlı, ilgili, doğayı sevip bilen ve doğa ile iç içe nesiller yetiştirmek için özellikle hedef kitle olarak ilkokulların seçileceği akvaryum hobisinin tanıtılacağı ve sevdirileceği sosyal projelerin hayata geçirilmesi gerektiğinin önemle üzerinde durulmuştur [2].

Covid-19 hastalığı döneminde evlerde geçirilen zamanın daha fazla olması nedeniyle; insanlara bulaşan hastalıklar açısından birçok evcil hayvana göre güvenli olması, ekonomik olarak kolay temin edilmesi ve bakımının kolay olması pandemi sürecinde akvaryum balıklarına olan ilgiyi arttırdığı bildirilmiştir. Yine pandemi döneminde; karantina tedbirlerinden dolayı akvaryum balıklarının dış alımının yasaklanması nedeniyle yerli üreticilerin kendi üretimlerini yapıp pazar durumlarını genişletip üretimlerini arttırdıkları görülmüştür [3]. Bu çalışmada, Diyarbakır ve Tunceli illerinde bulunan akvaryum işletmelerinin ve bu işletmelerde çalışanların genel durumu ve pandemi süresince akvaryum balığı satışlarındaki başlıca sorunların ortaya konması amaçlanmıştır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Diyarbakır ve Tunceli ilinde ki akvaryum balığı satış işletmelerinin genel durumu ile birlikte Covid 19 pandemi döneminin satışları nasıl etkilediği bu çalışmanın kapsamı dahilinde incelenmiştir

3. MATERYAL VE METOD (MATERIALS AND METHODS)

Bu anket çalışması, Diyarbakır il merkezinde bulunan 11 adet ve Tunceli il merkezinde bulunan 1 adet akvaryum balığı satış işletmelerinde yapılmıştır. Akvaryum balığı satış işletmesi çalışanlarına açık uçlu 25 soru yöneltilerek yüz yüze görüşme yapılmış olup gerekli veriler elde edilmiştir. Ankette işletmelerin karşılaştığı sorunlar, işletmelerin mülkiyet durumu, satış ve pazarlama konuları ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Anketler araştırmacılar tarafından 2021 yılında bizzat akvaryum balığı satış yerlerine gidilerek uygulanmıştır. Yüz yüze görüşmelerde elde edilen veriler, Microsoft Office Excel programına girilerek gerekli istatistiksel yöntemler uygulanmıştır. Elde edilen sonuçların yüzdelik (%) hesaplamaları yapılmış, tablolar oluşturulmuş ve yorumlanmıştır [4].

4. BULGULAR VE TARTIŞMA (RESULTS AND DISCUSSION)

Diyarbakır'daki işletmelerin %36.36'sının iş ortağıyla çalıştığı, Tunceli'deki işletmenin ise iş ortağının olmadığı tespit edilmiştir. Diyarbakır'daki akvaryum işletme sahiplerinin %81.82'sinin kiracı, %18.18'inin ise mülk sahibi olduğu; Tunceli'deki işletmenin kiracı olduğu belirlenmiştir. Daha önce yapılan çalışmalarda da kira giderinin en önemli masraf olduğu belirtilmiştir [5 ve 6]. Diyarbakır'daki çalışanların faaliyet süreleri ve akvaryum balığı satış süreleri minimum 2 yıl iken maksimum 20 yıl olarak tespit edilirken, Tunceli'deki çalışanların faaliyet süreleri ve akvaryum balığı satış süreleri 12 yıl olarak tespit edilmiştir. Olgunoğlu vd., [4], Adıyaman ve ilçelerindeki toplam sayısı 10 olan akvaryum balığı satış yerlerinin ortalama faaliyet sürelerinin 5 yılın üzerinde olduğunu belirtmişlerdir.

Diyarbakır'daki akvaryum işletme sahiplerinin %72.73'ünün ve Tunceli'deki işletme sahibinin ise aile geçiminin temelini dükkandaki satışların oluşturduğu tespit edilmiştir. Daha önce yapılan bazı çalışmalarda [6 ve 7], sırasıyla %78,3'ünün ve %82'sinin başka bir kaynaktan gelirlerinin olmadığı bildirilmiştir. Diyarbakır ve Tunceli'deki akvaryum işletmelerinde çalışanların sayısı, yaş ve deneyimleri Tablo 1'de verilmiştir. Diyarbakır'daki akvaryum işletmelerinde çalışanların %18.18'ini kadınlar oluştururken, %81.82'sini ise erkeklerin oluşturduğu tespit edilmiştir. Tunceli'deki akvaryum işletmesinin tek çalışanı ve işletmenin sahibi olan kişi ise erkektir. Hunt ve Koca [6], yaptıkları çalışmada işletme çalışanlarının %95'inin erkek, %5'inin ise kadın olduğunu; Olgunoğlu vd., [4], ise yaptıkları çalışmada işletme çalışanlarının tamamının erkek olduğunu bildirmişlerdir.

Tablo 1. Akvaryum işletmelerinde çalışanların sayısı, yaş ve deneyimleri
(Table 1. Number, age and experience of employees in aquarium businesses)

	Çalışan Sayısı (Min-Max)	Yaş (Min-Max)	Deneyim (Min-Max)
Diyarbakır	1-4	20-43	2-20
Tunceli	1	49	12

Diyarbakır'daki akvaryum işletmelerinde çalışanların eğitim durumlarına bakıldığında %9.09'unun ilkökul, %63.64'ünün lise ve %27.27'sinin üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Hekimoğlu vd., [5], işletme çalışanlarının %21'inin ilkökul, %53'ünün lise ve %26'sının üniversite mezunu olduğunu, Olgunoğlu vd., [4], işletme çalışanlarının %20'sinin ilkökul, %30'unun ortaokul, %30'unun lise ve %20'sinin üniversite mezunu olduğunu bildirmişlerdir. Bu çalışmada ise, ilkökul mezunu 1 çalışanın olduğu, lise ve üniversite mezun oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Diyarbakır'da bir işletmede balık üretiminin yapıldığı ve bu türlerin Japon balığı, lepistes balığı ve teleskop balığı olduğu tespit edilmiştir. Diyarbakır'daki diğer işletme sahipleri ve Tunceli'deki işletme sahibi, balıkları il dışından temin ettiklerini ifade etmişlerdir. Diyarbakır'daki akvaryum işletmelerinde yılda 1000-5000 adet balık satışının olduğu tespit edilmiştir. Tunceli'de yılda ortalama 500 adet balık satışının olduğu belirtilmiştir. Özellikle Japon balıkları birçok çalışmada [4, 8 ve 9] bildirilen akvaryum işletmelerindeki en çok pazarlanan balık türleriyle uyum içerisindedir. Bu türlerin ekonomik olmaları, yetiştiriciliği ile bakımlarının kolay olması, balık temininin kolay olması ve müşteriler

tarafından tercih bakımından önde gelen balık türleri olmasından kaynaklandığı düşünülebilir [9].

Akvaryum balığı satış yerlerinin çoğunda, sadece akvaryum balığı ve malzemeleri satışı olmadığı ayrıca bazı evcil hayvanların (kuş, kedi, köpek) ve bunlara ait malzemelerin satışının da olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Diyarbakır'daki akvaryum işletmelerinin %72.72'sinde akvaryum bitkisinin de satıldığı tespit edilirken; Tunceli'deki akvaryum işletmesinde ise akvaryum bitkisi satılmadığı tespit edilmiştir. Büyüktaş ve Kızak [9], akvaryum bitkilerinin temininde ve satışında işletmelerin zorluk çektiğini, ayrıca işletme çalışanlarının akvaryum bitkileri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını da belirtmişlerdir. Diyarbakır'da akvaryum balığı satışı yapan işletmelerde en çok kış mevsiminde (%81.82) balık satıldığı ve sonbaharda hiç balık satılmadığı tespit edilmiştir (Tablo 2). Tunceli ilindeki akvaryumcuda ise en çok kış mevsiminde balık satıldığı tespit edilmiştir. Büyüktaş ve Kızak [9], yaptıkları çalışmada balık satışının kış mevsiminde artış gösterdiğini (%72) ve Olgunoğlu vd., [4], ise akvaryum balığı satışlarının en çok sonbahar ve kış mevsimlerinde gerçekleştiğini bildirmişlerdir.

Tablo 2. Akvaryum balığı satışlarının mevsimlere göre dağılımları (%)
(Table 2. Distribution of ornamental fish sales by season (%))

Mevsimler	Akvaryumcu Sayısı Diyarbakır	Satış Oranı Diyarbakır (%)
İlkbahar	1	9.09
Yaz	1	9.09
Sonbahar	-	-
Kış	9	81.82
Toplam	11	100

Diyarbakır'daki akvaryum işletmelerinin %36.36'sında balık hastalıklarıyla sıklıkla karşılaştıkları ve genel olarak beyaz benek hastalığı ile mantar hastalığı görüldüğü tespit edilmiştir. Tunceli'deki akvaryum işletmesinin ise nadiren hastalıklarla karşılaştığı tespit edilmiştir. Olgunoğlu vd., [4], işletmelerde nakil sırasında balık ölümlerinin yaşandığını, toptancıların sıklıkla bölgeye uğramamalarını ve akvaryumcuların %60'ının balık hastalıklarıyla sıklıkla karşılaştıklarını bildirmişlerdir. Diyarbakır'daki akvaryumculuk işletmelerinde balık satışlarındaki memnuniyet durumuna bakıldığında; işletmede çalışanların %54.55'i akvaryum balığı satışlarından memnun olduğunu, %27.27'si satışlardan memnun olmadığını belirtirken, %18.18'i ise herhangi bir memnuniyet durumu belirtmemiştir. Tunceli ilindeki akvaryumcu ise balık satışlarından genel olarak memnun olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, Covid-19 pandemi döneminde tüm işletmelerde balık satışlarının olumsuz etkilendiği tespit edilmiştir. İşletmelerin bu durumdan olumsuz etkilenmesine rağmen; Diyarbakır'daki işletmelerin pandemiden kaynaklı kredi kullanmadıkları, Tunceli'deki işletmenin ise kredi kullandığı tespit edilmiştir. Diyarbakır'daki akvaryum balığı ticaretindeki temel sorunlar; satışların düşük olması, bölgede sektöre rağbet olmaması ve alıcının yeterli bilgi sahibi olmaması şeklinde tespit edilmiştir. Tunceli'de akvaryum balığı ticaretindeki temel sorunu ise yeterli talep ve ilginin olmaması şeklinde ifade edebiliriz. Sonuç olarak, bu çalışma ile Covid-19 pandemi döneminin, akvaryum balığı satışlarını olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir.

TEŞEKKÜR (ACKNOWLEDGEMENT)

Bu çalışmanın gerçekleşmesine katkı sağlayan Tunceli ve Diyarbakır'daki akvaryum işletmesi sahiplerine ve çalışanlarına ayrı ayrı teşekkür ederiz.

ÇIKAR ÇATIŞMASI (CONFLICT OF INTEREST)

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

FİNANSAL AÇIKLAMA (FINANCIAL DISCLOSURE)

Yazarlar bu çalışma için herhangi bir mali destek almadığını beyan etmiştir.

ETİK STANDARTLAR BEYANI (DECLARATION OF ETHICAL STANDARDS)

Çalışmanın gerekli izinleri, Munzur Üniversitesi, Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'nun 21/06/2021 tarihli Karar No:2021/10-2, E. 15827 numarası ile alınmıştır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- [1] Hekimoğlu, M.A., (2006). Akvaryum sektörünün dünyadaki ve Türkiye'deki genel durumu. Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi, 23(1/2):237-241.
- [2] Anonim, (2014). 1. Ulusal akvaryum balıkçılığı ve sorunları çalıştayı sonuç raporu. (30-31 Ekim 2014), Akdeniz Su Ürünleri Araştırma, Üretim ve Eğitim Merkezi, Antalya.
<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/akdenizsuurunleri/Lists/Haber/Attachments/11/SONU%C3%87%20B%C4%B0LD%C4%B0RGES%C4%B0.pdf> (Erişim tarihi: 08.07.2021).
- [3] Anonim, (2020). Covid-19 sürecinin ekonomik olarak su ürünleri sektörü ve ekoturizme etkileri. (28 Temmuz 2020),
<https://kalkinmaguncesi.izka.org.tr/index.php/2020/07/28/covid-19-surecinin-ekonomik-olarak-su-urunleri-sektoru-ve-ekoturizme-etkileri/?fbclid=IwAR1lWRO9yrsEcqNNh1lDY7aBjme4tQMUecP4thlqNtNCNQoekJW5Y3ADVAo> (Erişim tarihi: 08.07.2021).
- [4] Olgunoğlu, İ., Artar, E., Perçin Olgunoğlu, M. ve Ukav, İ., (2021). Covid-19 pandemi döneminde Adıyaman ilinde akvaryum balığı satış işletmelerinin genel durumu. Ecological Life Sciences, 16(1):18-24, DOI: 10.12739/NWSA.2021.16.1.5A0145.
- [5] Hekimoğlu, M.A., Şenol, S. ve Saygı, H., (2005). İzmir merkez ilçelerindeki akvaryum işletmelerinin genel profilinin çıkarılması üzerine bir araştırma. Ege University Journal of Fisheries & Aquatic Sciences, 22(1-2):119-123.
- [6] Hunt, A.Ö. ve Koca, Y., (2014). Mersin merkezindeki akvaryum sektörünün genel profilinin çıkarılması üzerine bir çalışma. Su Ürünleri Dergisi, 31(3):145-150.
Doi:10.12714/egejfas.2014.31.3.05.
- [7] Pala, S. ve Yılmaz, E., (2020). Ordu ilinde akvaryum sektörünün durumu, sorunları ve çözüm önerileri. Acta Aquatica Turcica, 16(3):387-395. <https://doi.org/10.22392/actaquat.695032>.
- [8] Kılıçerkan, M. ve Çek, Ş., (2011). Hatay ilçelerindeki akvaryum işletmelerinin genel profilinin çıkarılması üzerine bir araştırma. Iğdır Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 1(4):77-82.
- [9] Büyüктаş, E. ve Kızak, V., (2018). İstanbul avrupa yakasında bulunan akvaryum işletmelerinin genel profilinin belirlenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Eğırdır Su Ürünleri Fakültesi Dergisi, 14(3):196-207.